

Laonikos
Chalkokondyles'in
temsili resmi

s. 22). Chalkokondyles'in Mistra'da aldığı eğitim gereği Antik Yunan felsefesiyle Neo-Platonik felsefeden etkilendiği açıktır. Eserinin Yunanca kaynakları üzerinde bir araştırma yapan Anthony Kaldellis onun Yunanistan dışına seyahat etmediğini, ancak Türkçe'nin de içinde bulunduğu çok dil bilen biri olarak Bizanslı, Fransız, İtalyan, İspanyol ve Türk entelektüellerle irtibat kurduğunu tahmin etmektedir. Meselâ Chalkokondyles, II. Murad döneminde Fransızca yazan Burgonyalı seyyah Bertrandon de la Broquière'in *Le voyage d'Outremer* adlı eserinden haberdardır. Yaşadığı dönemde Türk kaynaklarından gelen sözlü rivayetleri de bilmektedir. Bu tür bilgileri Herodotos ve Thukydides'in üslûbunda eserine aktarmıştır. Chalkokondyles'in ayrıca Yazıcıoğlu Ali'nin *Tevârih-i Âl-i Selçuk*'undan, Enverî'nin *Düstûrnâme*'sinden ve anonim Osmanlı kroniklerinden yararlanmış olduğu düşünülebilir. Müellif, kitabını Yunanca yazılmış Dukas, Kritovulos ve Sfrancis'in eserlerinden ve Âşıkpaşazâde'den yaklaşık yirmi yıl önce 1464'te tamamlamıştır, Enverî'nin *Düstûrnâme*'siyle de çağdaştır. Bir bakıma Chalkokondyles'in eseri en erken Osmanlı tarihlerinden biri olarak kabul edilebilir (Kaldellis, LII/1 [2012], s. 132-135).

Chalkokondyles'in on bölümden oluşan eseri E. Darkó yayımında iki cilt halinde toplanmıştır. I. cildi 1298-1421 olaylarının anlatıldığı dört bölümden oluşur. Birinci bölümde Osmanlılar'ın menşei, Orhan Gazi ve I. Murad dönemlerinin 1389'daki Kosova Savaşı'na kadarki olayları, ikinci bölümde Yıldırım Bayezid dönemi, üçüncü bölümde Timur, dördüncü bölümde Fetret ve I. Mehmed dönemleri anlatılır. Bu ciltteki olaylar Chalkokondyles'in eserinin yaklaşık % 40'ını oluşturur. II. cildin ilk bölümü II. Murad'ın saltanat yıllarına, kalan bölümleri ise Fâtihten Sultan Mehmed dönemine aittir. Bununla birlikte bazı olayların anlatımında kronolojik geri dönüşler de vardır (a.g.e., LII/2 [2012], s. 259-283). Bu

sebeple Chalkokondyles'in eserinin kronolojisi bazan belirsiz, hatta bazan da aceleci bir yaklaşımla tutarsız olarak algılanabilmektedir.

En eski nüshası 1460'lı yılların sonuna tarihlendirilen eserin yirmi dokuz yazması mevcuttur. Yunanca metin ve Latince çevirisi 1556'da Zürih'te, 1615'te Cenevre'de, 1650 ve 1866'da Paris'te, 1729'da Venedik'te ve 1843 yılında Bonn'da basılmıştır. E. Darkó, 1922-1927 yıllarında Budapeşte'de Yunanca metnin sağlam bir edisyonunu yapmıştır (*Historiarum Demonstrationes*, I [1-4. kitap, 1922], II/1 [5-7. kitap, 1923], II/2 [8-10. kitap, 1927]). Chalkokondyles'in eserinin tamamı Fransızca'ya tercüme edilmiştir (*L'histoire de la décadence de l'empire Grec, et établissement de Celuy des Turcs*, trc. B. de Vigenère, Paris 1577; literatürde çok sık olarak kullanılan bu tercüme aslında Yunanca metni temel almakla beraber hayli eklemeler ve aslında bulunmayan tanımlamalarla doludur; bu metin Teoman Tunçdoğan ve Mustafa Daş tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup Türk Tarih Kurumu'nca yayımlanacaktır). Kitabın bazı bölümleri Almanca ve İngilizce'ye de çevrilmiştir (Kayapınar, s. 182-183). Eserin Darkó neşrine dayanan ilk üç bölümünün İngilizce çevirisi ve değerlendirmesi Nicolas Nicoloudis tarafından yapılmış (*Laonikos Chalkokondyles: A Translation and Commentary of the <Demonstrations of Histories> [books I-III]*, Athens 1996), beş ve yedinci bölümleri üzerine Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu tarafından bir doktora tezi hazırlanmıştır (*Laonikos Chalkokondyles'in Kroniği ve Değerlendirmesi [V.-VII. Bölümler]*, 2005, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü).

BİBLİYOGRAFYA :

D. Gr. Kampuroglu, *İ Halkokondyle: Monografia*, Atina 1926; Akdes Nimet [Kurat], *Die türkische Prosopographie bei Laonikos Chalkokandyles*, Hamburg 1933; a.mlf., "Bizansın Son ve Osmanlıların İlk Tarihçileri", *TM*, III (1935), s. 185-206; G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, Berlin 1958, I, 391-397; V. Grecu, *Laonic Chalcocondil: Expuneri istorice*, Bucureşti 1958; a.mlf., "K voprosu o biografii i istoriceskom trude Laonika Halkokondila", *Bizantiyskiy Vremennik*, XIII, Moskova 1958, s. 198-210; S. Runciman, "Byzantine Historians and the Ottoman Turks", *Historians of the Middle East* (ed. B. Lewis – P. M. Holt), London 1962, s. 271-276; I. E. Karagiannopoulos, *Pegai tes Byzantines Historias*, Thessalonike 1970, s. 400-401; *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas* (ed. M. Bernath – F. v. Schroeder), München 1974, I, 306-307; D. Nicol, *A Biographical Dictionary of the Byzantine Empire*, London 1991, s. 22; "Chalkokondyles, Laonikos", *The Oxford Dictionary of Byzantium* (ed. A. P. Kazhdan v.dğr.), Oxford 1991, I, 407; Levent Kayapınar, "Bizans

Tarih Kaynaklarının Neşri: Dünya ve Türkiye'deki Durum", *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu*, *Bildiriler* (ed. Mehmet Öz), Ankara 2011, s. 141-211; W. Miller, "The Last Athenian Historian: Laonikos Chalkokondyles", *The Journal of Hellenic Studies*, XLII, London 1922, s. 36-49; Speros Vryonis, "Laonikos Chalkokondyles and the Ottoman Budget", *IJMES*, VII (1976), s. 423-432; M. Cazacu, "Les parentes byzantines et ottomanes de l'historien Laonikos Chalkokondyle (c.1423 – c.1470)", *Turcica*, XVI, Paris 1984, s. 95-114; Şerif Başstav, "Laonikos Halkondilas", *TKA*, XXIII/1-2 (1985), s. 127-134; A. Markopoulos, "Das Bild des Anderen bei Laonikos Chalkokondyles und das Vorbild Herodot", *Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik*, L, Wien 2000, s. 205-216; J. Harris, "Laonikos Chalkokondyles and the Rise of the Ottoman Turks", *Byzantine and Modern Greek Studies*, XXVIII, Oxford 2003, s. 153-170; Ferhan K. Mollaoğlu, "Laonikos Chalkokondyles'in Hayatı ve Tarihi", *AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi: OTAM*, sy. 21 (2007), Ankara 2009, s. 41-58; A. Kaldellis, "The Date of Laonikos Chalkokondyles' Histories", *Greek, Roman, and Byzantine Studies*, LII/1, Cambridge 2012, s. 111-136; a.mlf., "The Interpolations in the Histories of Laonikos Chalkokondyles", a.e., LII/2 (2012), s. 259-283; a.mlf., "The Greek Sources of Laonikos Chalkokondyles' Histories", a.e., LII/4 (2012), s. 738-765.

LEVENT KAYAPINAR

CİBRÂN HALÎL CİBRÂN

(جبران خليل جبران)

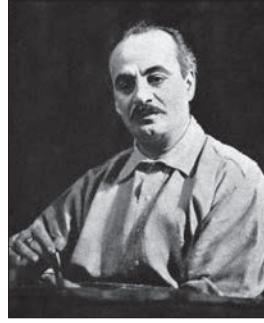
(1883-1931)

Lübnanlı yazar, şair ve ressam.

6 Ocak (veya 6 Aralık) 1883'te Lübnan'ın Kâdîşâ vadisi yakınlarındaki Bişerrî kasabasında doğdu. Ataları XVI. yüzyılda Suriye'den göç ederek önce Ba'lebek'e, ardından Betrûn'a bağlı Beş'ale köyüne, daha sonra da (1672) Bişerrî'ye göç etmiştir. Babası tâcir Mihail'in oğlu Halîl içki müptelâsı bir kişiydi. Annesi Mârûnî papazı İstefan Rahme'nin kızı Kâmile'dir. Halîl Kâmile'nin üçüncü eşi idi. İlk kocasından Peter, Halîl'den ise Cibrân (Cübrân), Mariana ve Sultane adında çocukları oldu. Cibrân beş yaşında iken Bişerrî'deki Saint Elişa Okulu'na girdi. Burada resme olan yeteneği farkedilerek tabip Selîm ed-Dâhir rehberliğinde resim çizmeye başladı. Vergi toplama görevini yürüten babası Halîl, bir arkadaşı zimmetine para geçirdiği iddiasıyla tutuklanınca onunla birlikte hapse atıldı, malları müsadere edildi, sonuçta ailenin huzuru bozuldu. Bunun üzerine babası Lübnan'da kalırken annesi on iki yaşındaki Cibrân'ı, Peter, Mariana ve Sultane'yi alıp Boston'a göçtü (1895). Cibrân burada iki buçuk

yıl devam ettiği resmî bir okulda İngilizce öğrendi. Bu sırada şiir, tiyatro, resim gibi güzel sanatların icra edildiği kültür merkezleriyle ilişkisini sürdürdü. Florance Beers ile ve onun aracılığıyla resim sanatçısı Fred Holland Day ile tanışma imkânı buldu. 1897'de lise öğrenimi için bir akşam okuluna girdiyse de ardından Arapça öğrenme isteğiyle veya başka bir sebeple Beyrut'a döndü. Abdullah el-Bustânî, Saîd eş-Şertûnî ve Hûrî Yûsuf el-Haddâd gibi önemli kişilerin ders verdiği el-Hikme Enstitüsü'nde Arapça öğrenimine başladı. Fen bilimlerinde, ayrıca din, mitoloji gibi sosyal bilimlerde kendini yetiştirmeye çalıştı. Ressam ve heykeltıraş Yûsuf el-Huveyk ile dostluk kurması, yazdığı bazı şiirlerini yayımlaması ve resim çizme denemeleri de bu dönemde oldu. Thomas Bulfinch, Archibald Lampman ve Clara E. Clement'in mitolojiye dair İngilizce eserleriyle İnciller'in Arapça tercümelerini bu sırada inceledi. Çiçek satıcısı bir çocuğun yoksul annesinin acıklı hayat hikâyesi olan "Mertâ el-Bâniyye" adlı hikâyesinin hâtırası, *Kırık Kanatlar* romanının kahramanı Halâ ed-Dâhir ile olan aşkı onun Beyrut'ta kaldığı yıllara rastlar.

Cibrân on dört yaşındaki kardeşi Sultane'nin ölüm haberi üzerine 1902 Nisanında Boston'a gitti. 12 Mart 1903'te üvey kardeşi Peter'i ve aynı yılın 28 Haziranında annesini kaybetti. Üçünün de ölüm sebebi tüberkülozdu. Kardeşi Mariana ile yalnız kalan Cibrân, *el-Muhâcir* gazetesinde yazılar yazarak ve bazı resimlerini satarak geçimini sürdürmeye çalıştı. 1904 Mayısında ilk resim sergisini açtı. Hayatının geri kalan kısmında hep yanında yer alan, maddî ve mânevî destekçisi, yakın dostu, danışmanı, ayrıca eserlerinin redaktörü ve kendisine ait bir kız okulunun yöneticisi olan Mary Elizabeth Haskell ile de bu dönemde tanıştı. Ondan önce Cibrân'ın tiyatrocı, şair ve yazar Josephine Peabody, öğretmen Emilie Micheline ve öğretmen Charlotte Teller ile duygusal ilişkileri olmuştu. 1905'te ilk Arapça eseri *el-Mûsikâ*'yı, 1906'da ilk hikâye kitabı *‘Arâ’isü'l-mürûc*'u yayımladı. Mary Haskell'in desteğiyle resim sanatını geliştirmek için 1908 Temmuzunda Paris'e giderek Académie Julian'a kaydoldu. Burada kaldığı üç yıl boyunca resim sanatkarı Pierre Marcel Beronneau, ressam ve heykeltıraş Auguste Rodin ile yakın ilişki içinde oldu, Paris'e gelen Beyrut'tan arkadaşları Yûsuf el-Huveyk ile birlikte çalışmalar yaptı, çizdiği resimleri Haskell'e gönderdi, o da resimleri sergiledi. 1908'de

Cibrân Halil
Cibrân

el-Ervâhu'l-mütemerride adlı hikâye kitabını yayımladı. 1909 Haziranında babası öldü.

1910'da Paris'te de resimleri sergilendi. "Mertâ el-Bâniyye" adlı hikâyesini Mişel el-Baytâr Fransızca'ya çevirdi. Bu arada mehcer edebiyatının önemli isimlerinden Emîn er-Reyhânî ile Avrupa seyahatine çıktı, İngiltere'deki sanat galerilerini inceledi. 1910 Ekiminde Boston'a kardeşi Mariana'nın yanına döndü, kardeşinin ve Haskell'in itirazlarına rağmen Reyhânî'nin teklifi üzerine 1911 Nisanında New York'a gitti ve hayatının geri kalan kısmını burada geçirdi. Alman filozofu Nietzsche ve özellikle *Böyle Buyurdu Zerdüş* adlı kitabıyla tanışması bu döneme rastlar. Bu sırada, Arap âleminde şöhret kazanmasına sebep olan *el-Ecnihatü'l-mütekessire* adlı romanını yayımladı (1912), Mey Ziyâde ile bu roman sayesinde tanıştı, 1904-1914 yılları arasında yazdığı yazılarını kapsayan *Dem'a ve ibtisâme*'yi neşretti (1914). Yakın dostu olacak Mîhâil Nuayme ile 1916'da tanıştı. Bu arada New York'ta açtığı resim sergileri Amerika'daki ününü arttırdı. Aynı şehirde metafizik konularına yoğun ilgi duydu, Sigmund Freud, Carl Jung gibi önemli isimlerin eserlerinden etkilendi, Hintli şair Rabindranath Tagor ile tanıştı ve ondan da faydalandı. 1916'dan itibaren Doğu dünyasını ve özellikle hıristiyan âlemini eleştiren *The Madman*, *el-Mevâkib*, *el-‘Avâşif*, *el-Bedâ'îc* ve *‘t-‘tarâ’if*'i yayımladı. 27 Nisan 1920'de Amerika'daki mehcer edip ve şairleriyle birlikte, Mîhâil Nuayme ve Abdülmesîh el-Haddâd'ın yardımıyla er-Râbitatü'l-kalemiyye derneğini kurdu. 1923'te bütün dünyada tanınmasını sağlayan en önemli eseri *The Prophet*'i yayımladı, bu arada çeşitli sergiler açtı. Sağlığının bozulmaya başladığı 1925 yılından itibaren Barbara Young ve Mary Haskell'in yardımıyla İngilizce eserlerini neşretmeye başladı. 10 Nisan 1931'de tüberkülozdan öldü, Beyrut'a götürülerek Bişerrî'de Mar Sarkis Manastırı'nın bahçesine gömüldü. Manastırın

yakınında onun anılarını yaşatan Cibrân Müzesi kuruldu.

Cibrân Halil'in edebî hayatı üç devrede ele alınabilir: Sosyal sorunlarla ilgilendiği dönem (1905-1908), baş kaldırı, şüphecilik ve güç konularına eğildiği dönem (1908-1918), barış, sevgi, zarafet, zihin berraklığı ve iç dinginliğinin hâkim olduğu dönem (1918-1931). Cibrân edebî kimliğinde kör taklitten uzak durmuş, insanı toplumun kurbanı haline getiren Doğu gelenekleriyle özden çok kabuğa önem veren Batı uygarlığı ve materyalizmine karşı çıkmış, cahil erkekler, israfa ve ahlâkî çözülmeye mâruz kalmış kadınlar, Makyavelist politikacılar, bilimde ilerlemiş, insanlıkta geri kalmış uygarlıklar karşısında ilkeli bir duruş ortaya koymuştur. Onda sosyal sorunları belirleyip çözüm önermeyen sosyal eleştiri, çözümsüzlükler ve düzmezlikler karşısında karamsarlığa kapılarak doğaya kaçış eğilimi gibi nitelikler de gözlenmiştir. Cibrân ayrıca parantez içi anlatımlar (istitrat), tekrar, itnâb, istiare, teşbih, tezat gibi sanat öğelerinin, lafız ve terkiplerdeki armoni, yalınlık, akıcılık ve sembolizmin egemen olduğu nesirsel şiir üslûbuyla özdeşleşmiş, bu üslûp Cibrân üslûbu olarak da anılmıştır.

Onun mistik anlayışında Ebü'l-Alâ el-Maarrî, İbn Sînâ, Gazzâlî ve İbnü'l-Fârız'ın tesirleri bulunduğu gibi fikir ve sanat dünyasının oluşmasında da birçok Batılı yazar etkili olmuştur. Cibrân'ın *el-Mevâkib*'inde beşer türünün doğasının temiz olduğu, medeniyetlerin onu kirlettiği, insanın temiz ve saf haline dönmesinin gerektiğini savunması J. J. Rousseau'nun etkisiyledir. *İnsanoğlu İsa* adlı eserinde İsa'nın ilâh değil insan kimliğini ve biyografisini ele alması Ernest Renan'ın tesirine bağlıdır. *Dem'a ve ibtisâme*'sinde kalbin aklıdan önce geldiği ve deliliğin aklın son aşaması olduğu fikri İngiliz ressamı William Blake'ten gelmiştir. Yine tabiatın bir parçası olarak insanın özgürlüğünü savunan Ralf Waldo Emerson, romantik şair John Keats ve Friedrich Nietzsche de Cibrân'ı etkileyen fikir ve sanat adamlarıdır.

Eserleri. A) Arapça: 1. *el-Mûsikâ* (New York 1905). Nihâvend, İsfahan, sabâ ve rast makamlarının insan ruhu üzerindeki etkilerini inceleyen bu eseri Anthony Rizcallah Ferris İngilizce'ye çevirmiştir (*On Music*, broşür halinde, ayrıca *Spirits Rebelious* içinde, New York 1977). **2. *‘Arâ’isü'l-mürûc*** (New York 1906; nşr. Selâhaddin el-Kâsimî, Tunus 1985). "Remâdû'l-ecyâl ve'n-nârü'l-hâlîde", "Mertâ el-Bâniyye", "Yûhannâ el-Mecnûn" başlıklı üç hikâyeden

oluşur. İlk öyküde reenkarnasyonun ve aşkın ebediliği üzerinde durulmuş, ikincisinde bir erkeğin elinde kötü yola düşmüş kadın ve oğlunun hikâyesi, bu tür kadınların bedeni kirletilse de ruhunun temiz kaldığı savına vurgu yapılmış, üçüncüsünde kilise ve rahipler eleştirilmiş, yazar bunları Tanrı'ya şikâyet etmiştir. Eser Türkçe ve İngilizce'ye çevrilmiştir (T trc. Cahit Koytak, *Vadinin Perileri*, İstanbul 2012; İng. trc. H. M. Nahmad, *Nymphs of the Valley*, New York 1948; Juan Ricardo I. Cole, *Spirit Brides*, New York 1993; London 1998).

3. el-Ervâhu'l-mütemerride (New York 1908). "Verde el-Hânî", "Şurâhu'l-kubûr", "Maızca'u'l-arûs", "Hâlîl el-Kâfir" başlıklı dört küçük hikâyeden oluşur. Her bir öyküde feodal yapıya, acımasız geleneklere ve bilinçsiz halkı kendi arzularına göre yönetmek isteyen kilise mensuplarına karşı bir duruş sergilenmektedir. Cibrân'ın bu eseri gençliği zehirleyici görülerek Beyrut'ta bir pazar yerinde yakılmış, kendisi de Mârûnî kilisesi tarafından aforoz edilmiştir (T trc. Muammer Sarıkaya, *Âsî Ruhlar*, İstanbul 2002; trc. Cahit Koytak, *Başkaldıran Ruhlar*, İstanbul 2013; İng. trc. A. R. Ferris, *Spirits Rebellious*, New York 1946; H. M. Nahmad, *Spirits Rebellious*, New York 1948; London 1949).

4. el-Ecnihatü'l-mütekessire (New York 1912). Zorla evlendirilmesi yüzünden mutsuz evlilik sonucunda bebeğiyle birlikte hayatta veda eden genç bir kızın öyküsü olup Cibrân'ın bu hikâyede Beyrut'ta ilk sevdiği Halâ ed-Dâhir ile olan alâkasından esinlendiği belirtilir (T trc. Ersan Devrim, *Kırık Kanatlar*, İstanbul 1999; trc. Cahit Koytak, *Kırık Kanatlar*, İstanbul 2013; İng. trc. A. R. Ferris, *The Broken Wings*, New York 1959; J. R. I. Cole, *The Broken Wings*, New York 1998).

5. Dem'a ve ibtisâme (New York 1914). *el-Muhâcir* gazetesinde yayımladığı elli altı makaleden oluşur (T trc. Feyza Karagöz, *Bir Damla Yaş ve Bir Gülümseyiş*, İstanbul 1997; trc. Cahit Koytak, *Gözyaşları ve Kahkahalar*, İstanbul 2012; trc. A. Erkin Köylügil, *Bir Gözyaşı Bir Tebessüm*, İstanbul 2013; İng. trc. H. M. Nahmad, *A Tear and a Smile*, New York 1951; A. R. Ferris, *Tears and Laughter*, New York 1948).

6. el-Mevâkib (New York 1919). Vezin ve kafiyeye bağlı olarak klasik tarzda yazdığı en uzun şiiridir. Şair bu kasidesinde mutluluk, özgürlük ve sonsuzluğu ararken yolunu kaybeden insan kabilelerini tasvir etmektedir. Kasidede gerçeğe ve mutluluğa ermenin yolu insanı yeryüzüne bağlayan bağlardan kurtulmakta ve efendi-köle, adalet-zulüm gibi düalizmi yok etmekte

görülmektedir. Vahdet-i vücûd inancını benimseyen yazarın kasidedeki orman motifi, yazarın insan hayatı için gerçekleştirmeyi arzu ettiği dünyayı veya William Wordsworth, William Blake, J. J. Rousseau, Samuel Taylor Coleridge gibi yazar ve şairlerin arzuladığı doğayı sembolize etmektedir. Gerçekte onun orman motifi şehir hayatındaki çirkinliklere, düzenbazlıklara baş kaldırmayı sembolleştirmektedir. Şiirdeki ney motifi birliğin, sonsuzluğun ve ruhun sembolü olarak yorumlanmakta ve Mevlânâ'dan esinlendiği belirtilmektedir (T trc. Ahmet Murat Özel, Mîhâil Nuayme'nin *Hemsü'l-cûfûn* adlı eseriyle birlikte, *Gözlerin Fıstılsı ve Kafileler*, İstanbul 2000; İng. trc. George Kheirallah, *The Processions*, New York 1958).

7. el-Âvâşif (1922, nşr. Nâzih Sâbâyârd, Beyrut 1986). Sembolik hikâye ve yazılarından oluşur (T trc. Ahmet Murat Özel, *Fırtınalar*, İstanbul 1999; trc. A. Erkin Köylügil, *Fırtınalar*, İstanbul 2013; İng. trc. John Walbridge, *The Storm, Stories and Prose Poems*, New York 1993).

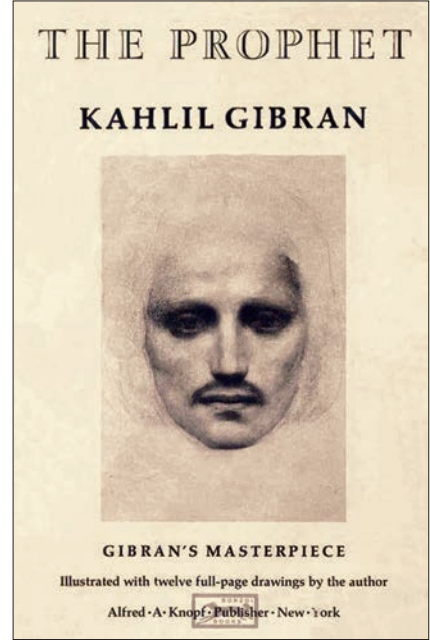
8. el-Bedâ'î ve't-tarâ'if (Kahire 1923). Eğitim ve toplum meseleleri, Doğu kültürünün önemli simaları hakkındaki makaleleri, mistik havanın hâkim olduğu on dört şiiri ve *İrem Zâti'l-İmâd* adlı tiyatro eserini kapsar. Şiirleri *Bütün Şiirler ve Şiirsel Yazılar* adıyla Türkçe'ye çevrilmiş (trc. Kenan Demirayak, İstanbul 2004), eser ise Anthony Rizcallah Ferris tarafından İngilizce'ye tercüme edilmiştir (*Thoughts and Meditations*, New York 1946, 1960; London 1966).

9. Belâgatü'l-Ârab fi'l-ğarni'l-İşrin (Beyrut, ts.). Eserde Emîn er-Reyhânî, Mîhâil Nuayme gibi Amerika mehcere edebiyatının önemli temsilcilerinden seçmelere yer verilmiştir.

B) İngilizce:

1. The Madman (New York 1918). Kendi benliğine, toplumun geleneklerine ve değer yargılarına savaş açarak özgürlüğü ve kurtuluşu yakalayan bir delinin şahsında sosyal ve metafizik konuları ele alan otuz beş yazıdan oluşur (T trc. Feyza Karagöz, *Deli*, İstanbul 1998; trc. Kriton Dinçmen, *Deli*, İstanbul 2003; trc. Cahit Koytak, *Kaçık*, İstanbul 2012; Ar. trc. Antûniyûs Beşir, *el-Mecnûn*, Kahire 1985).

2. The Forerunner (New York 1920). Yazarın mistik konulardaki görüş ve inançlarını yansıtan mitolojik ve sembolik nitelikte, şiirsel bir üslûpla yazdığı yirmi dört yazıdan oluşur. "Haberci" anlamında başlıkta İsa'dan önce gelerek onun geleceğini haber veren Yuhannâ el-Muhammedân'dan esinlenilmiştir. Cibrân bu eseriyle meşhur *The Prophet*'ine bir zemin hazırlamak istemiştir (T trc. Feyza

Cibrân Halil Cibrân'ın *The Prophet* adlı kitabının kapağı

Karagöz, *Haberci*, İstanbul 1998; trc. Cahit Koytak, *Öncü*, İstanbul 2012; Ar. trc. A. Beşir, *es-Sâbık*, Kahire 1985).

3. The Prophet (New York 1923). Yazarın en popüler eseridir. Cibrân'ın Orphaleseli Mustafa'nın şahsında aşk-evlilik-çocuk, yeme-içme, sevinç-keder, çalışma-ticaret, kanun-suç-ceza, dua, sadakat ve özgürlük gibi konulardaki görüşlerini anlattığı yirmi altı bölümden oluşan eser genel çerçevesi itibarıyla sembolik bir anlatıma sahiptir. Başta Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson ile Mahatma Gandhi olmak üzere birçok İngiliz ve Fransız yazarı tarafından övülen eserin 1945 yılında 44. baskısı gerçekleştirilmiş, yazar hayatta iken eserinin yirmi dile çevrildiğine tanık olmuş, 1956'ya kadar 800.000 adet satmıştır (T trc. Ömer Rıza Doğrul, *Hak Erenler* [İstanbul 1946] ve *Nebi* [İstanbul 2001, 2009]; trc. Aytunç Altındal, *Ermüş* [İstanbul 1982]; trc. İlyas Aslan, *Ermüş* [İstanbul 2002]; trc. Cahit Koytak, *Tanrı Elçisi* [İstanbul 2013]; Ar. trc. A. Beşir [Kahire 1926]; Yûsuf el-Hâl [Beyrut 1968]; Servet Ukkâşe [Kahire 1979]; M. Nuayme [Beyrut 1981]; ayrı ayrı *en-Nebî* adıyla).

4. Sand and Foam (New York 1926). *The Prophet*'in devamı ve *The Garden of the Prophet* için mukaddime niteliğindeki eser sosyal içerikli 319 sembolik hikâye ve

ahlâkî özdeyişten oluşur (T trc. İlyas Aslan, *Kum ve Köpük*, İstanbul 2008; trc. Cahit Koytak, *Kum ve Köpük*, İstanbul 2012; Ar. trc. Antüniyûs Beşîr, *Reml ve Zebed*, Kahire 1927). **5.** *Jesus The Son of Man* (New York 1928). Eserde, bazıları Hz. İsa'yı yakından tanıyan havârilere veya ona ihanet edenlerden olmak üzere İncil'de adları geçen, bazıları da tamamen hayalî olan yetmiş yedi kişinin Hz. İsa'yı tasvirine yer verilmiş, İsa'nın her şeyi ile normal bir insan olduğu vurgulanarak ulûhiyeti reddedilmiştir (T trc. Deniz Carey, *İnsanoğlu İsa*, İstanbul 1993; Ar. trc. Antüniyûs Beşîr, *Yesû İbnü'l-insân*, Kahire 1933; Ar. trc. Servet Ukkâşe, *İsâ İbnü'l-insân*, Kahire 1974). **6.** *The Earth Gods* (New York 1931). Biri hayattan bıkmışlığı, diğeri hayata sarılıp varlığa hükmetmeyi, üçüncüsü sevgi ve güzelliği esas alan ve gelecek günleri aşkın eline bırakmayı tercih eden üç yeryüzü tanrısının arasında geçen diyalogu anlatır (T trc. Cahit Koytak, *Yeryüzü Tanrıları*, İstanbul 2012; Ar. trc. Antüniyûs Beşîr, *Âlihetü'l-arz*, Kahire 1932). **7.** *The Wanderer: His Sayings and his Parables* (New York 1932). Elli iki mitolojik ve sembolik hikâyeyi kapsayan eserde toplumun bozulmuş değerleri, insanların içinde bulunduğu cehalet ve sapkınlık eleştirilmektedir (T trc. Sibel Özbudun, *Gezgin*, İstanbul 2010; Ar. trc. Abdüllatif Şerâre, *et-Tâ'ih*, Dımaşk 2004). **8.** *The Garden of the Prophet* (New York 1933). *The Prophet*'in devamı niteliğindeki eserde Mustafa'nın doğduğu adaya döndükten sonra ada halkına verdiği öğütleri kapsar (İsp. trc. A. N. Preyra, *El Jardín del Profeta*, Córdoba 1943; T trc. Kahraman Türel, *Ermişin Bahçesi*, İstanbul 2008; trc. R. Tanju Sirmen, *Ermişin Bahçesi*, İstanbul 1989; Ar. trc. Abdüllatif Şerâre, *Hadikatü'n-nebî*, Beyrut 1995; Far. trc. Âreş Hicâzî, *Bâğ-ı Peyâmbur*, Tahran 1381 hş.). **9.** *Lazarus and his Beloved* (New York 1973). Hz. İsa'nın tarihî kişiliği hakkında tek perdelik bir dramdır (T trc. Feyza Karagöz, *Lazarus ve Sevğilisi*, İstanbul 2004).

C) Mektupları: Cibrân'ın Arapça ve İngilizce olarak yazdığı mektupların sayısının 2000'e ulaştığı söylenir. Bunlar edebî olmaktan çok yazarın biyografisine ışık tutan ürünlerdir. Mektuplar Mîhâil Nuayme, Yûsuf el-Huveyk gibi yakın arkadaşlarına, Nahle Cibrân gibi akrabalarına ve özellikle Mary Haskell, Barbara Young ve Mey Ziyâde gibi kadın arkadaşlarına yazılmış, bunların bir kısmı derlenmiştir: A. R. Ferris, *Kahlil Gibran a Self-Portrait* (New York 1959); Annie Salem

Otto, *The Letters of Kahlil Gibran and Mary Haskell* (Houston 1970); Virginia Hilu, *Beloved Prophet: The Love Letters of Kahlil Gibran and Mary Haskell and her Private Journal* (London 1972); Riyâd Huneyn, *Resâ'ilü Cibrân* (Beyrut 1983); Suheil Bushrui – Salma H. al-Kuzbari, *Blue Flame: The Love Letters of Kahlil Gibran to May Ziadah* (Harlow 1983; *Gibran Love Letters*, Oxford 1995; Arapçası: *eş-Şu'letü'z-zerkâ*, Dımaşk 1979; T trc. Ersan Devrim, *Aşk Mektupları*, İstanbul 2012); John Walbridge, *The Beloved: Reflections on the Path of the Heart* (London 1997); Joseph Huri Tavk, *Resâ'il Müteferrika li-Cibrân* (Beyrut 1997); Cemîl Cebr, *Muhtârât min resâ'ili Cibrân* (Beyrut 1998); Salim Mujais, *Letters of Kahlil Gibran to Josephine Peabody* (Beirut 2009). Cemîl Cebr tasnif ettiği *el-Mecmû'atü'l-kâmile*'nin I. cildinde Cibrân'ın Arapça eserlerini (Beyrut 1414/1994), II. cildinde de İngilizce'den Arapça'ya çevrilmiş eserlerini bir araya getirmiştir. Bunun devamı olarak Antûn el-Kavvâl'in hazırladığı III. ciltte *Mecmû'a*'da yer almayan makaleleri, temsilileri, bazı mektupları ve felsefî parçaları derlenmiş, IV. cilt ise mektuplarına ayrılmıştır. Kâmil Haşîme'nin hazırladığı bibliyografyaya göre 1912-1998 yılları arasında Cibrân'ın hayatı, eserleri ve görüşleri hakkında kitap, makale ve tez olarak 360 eser yazılmıştır. Hüseyin Günday, *Cübran Halil Cübran ve Çağdaş Arap Edebiyatındaki Yeri* (doktora), Sultan Şimşek, *Amerika'daki Arap Göç Edebiyatında Din Anlayışı* (doktora) adlarıyla tez hazırlamış, son tezde Cibrân'ın din anlayışı ele alınmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 457-471; C. Saydah, *Edebünâ ve üdebâ'ünâ fi'l-mehâciri'l-Emrîkiyye*, Beyrut 1957, s. 226-241; A. R. Ferris, *Kahlil Gibran: A Self-Portrait*, New York 1959, tür.yer.; İsa en-Nâûrî, *Edebü'l-mehcer*, Kahire 1959, s. 343-362; Hasan Câd Hasan, *el-Edebü'l-'Arabî fi'l-mehcer*, Kahire 1962, s. 462-466; A. Gattâs Kerem, *Muḥâḍarât fi Cibrân Halil Cibrân*, Beyrut 1964, tür.yer.; Tevfik Sâyîğ, *Eḍvâ' cedide 'alâ Cibrân*, Beyrut 1966, tür.yer.; Abdülkerim el-Eşter, *en-Nesrû'l-mehceri*, Dımaşk 1970, s. 32-41; Jean-Kahlil Gibran, *Kahlil Gibran, His Life and World*, New York 1974, tür.yer.; Mârûn Abbûd, *Edebü'l-'Arab*, Beyrut 1979, s. 477-478; a.m.f., *Cüdüd ve kudemâ*, Beyrut 1980, s. 81-158; Gâzî Fuâd Berâkis, *Cibrân Halil Cibrân fi dirâse taḥlîliyye-terkîbiyye li-edebih ve resmih ve şahsiyyetih*, Beyrut 1981, tür.yer.; Halil Hâvî, *Cibrân Halil Cibrân*, Beyrut 1982, tür.yer.; Cemîl Cebr, *Cibrân fi 'aşrihi ve âşârihi'l-edebîyye ve'l-fenniyye*, Beyrut 1983, tür.yer.; Gassân Hâlid, *Cibrân el-feylesûf*, Beyrut 1983, tür.yer.; Halife

Muhammed et-Telîsî, *eş-Şâbbî ve Cibrân*, Trab-lus 1984, tür.yer.; Ya'kûb Efrâm Mansûr, *Cibrân Halil Cibrân*, Beyrut 1985, tür.yer.; M. Abdül-mün'im Hafâcî, *Kıssatü'l-edebî'l-mehceri*, Beyrut 1986, s. 370-382; Ahmet Savran, *19. Yüzyıl Osmanlılar Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*, Erzurum 1987, s. 254-260; Fevzî Atavî, *Cibrân Halil Cibrân: 'Abkariyyün min Lübnân*, Beyrut 1989, tür.yer.; Mervân Fâris, *'İlmü'l-ibdâ'*, Beyrut 1990, s. 31-64; Hannâ el-Fâhûrî, *el-Müceç fi'l-edebî'l-'Arabî*, Beyrut 1991, IV, 261-305; Rebîa Bedî' Ebû Fâzıl, *el-Fikrû'd-dîni fi'l-edebî'l-mehceri*, Beyrut 1992, II, 533-741; Muhammed Dekrûb, *Ḥamsetü ruvâd yuḥâvirüne'l-'aşr*, Dımaşk 1992, s. 52-110; Selmâ el-Ceyyûsî, *el-İtticâhât ve'l-ḥarekât fi's-sîri'l-'Arabîyyi'l-ḥadîs* (trc. Abdülvahid Lü'lüe), Beyrut 2001, s. 130-150; J. M. Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi* (trc. Bedrettin Aytaç), Ankara 2002, s. 86-89; Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, İstanbul 2002, s. 119-151; İrfan Shahid, "The Broken Wings" (J. Moss, *Middle Eastern Literatures and Their Times* içinde), Detroit 2004, s. 65-73; Aida İmanquliyeva, *Modern Arap Edebiyatının Usta Kalemleri* (trc. Reşad İlyasov – Oiyas Şükürov), İstanbul 2007, s. 71-150; Sultan Şimşek, *Amerika'daki Arap Göç Edebiyatında Din Anlayışı*, İstanbul 2012, s. 191-250; a.m.f., "Cibrân Halil Cibrân'ın Eserlerinde Beşerî ve Evrensel Sevgi", *ŞM*, XXI/2 (2012), s. 125-138; İnci Koçak, "Mevlânâ'da Ney Motifi ve Cübran Halil Cübran'a Etkisi", *TTK Belleten*, LV/214 (1991), s. 653-759; Kemâl Haşîme el-Yesûî, "Cibrân Halil Cibrân: Kütüb ve maḳâlât tenâvelethü bi'l-baḥş", *el-Mesriq*, LXXII/2, Beyrut 1998, s. 529-540; LXXIII/1 (1999), s. 229-254; Ahmad Y. Majdoubeh, "Gibran's The Procession in the Transcendentalist Context", *Arabica*, XLIX/4, Leiden 2002, s. 477-493; Kenan Demirayak, "Halil Cübran'ın El-Mevâkib 'Kafîleler' Adlı Şiirine Bir Bakış", *EKEV Akademi Dergisi*, IX/22, Erzurum 2005, s. 161-176; Hasan Mahmûd Nûreddin, "Cibrân Halil Cibrân", *el-Mevsû'atü'l-'Arabîyye*, Dımaşk 2003, VII, 465-468; Nâhide Fevzî, "Cibrân", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1384 hş., IX, 554-558.

KENAN DEMİRAYAK

CİHAN HARBİ II

(bk. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI).

CİLASUN, M. Raif

(1906-1998)

Romancı, cemiyet adamı.

Ödemiş'te doğdu. Balkan harbinin ve I. Dünya Savaşı'nın bütün acılarını yaşadı. İzmir'de Mekteb-i Sultânî'de okurken Yunanlılar'ın şehri işgali sırasında yaptıkları vahşete tanık oldu. Öğrenim için kaydolduğu Ödemiş İmam-Hatip Okulu'nun kapatılmasından sonra 1925'te İstanbul'da Robert College'da okumaya başladı. Ancak babasına işinde yardım etmek için buradan ayrıldı. Bir süre özel hocalardan eğitim görerek dinî ilimler ve Arapça'nın yanı sıra İngilizce, Fransızca, Rumca öğrendi.